

**LEOPOLD KOLLONIĆ (1631.–1707.) – KARDINAL
HRVATSKOGA PODRIJETLA I NJEGOVA CRKVENA
I POLITIČKA DJELATNOST**
(300. obljetnica smrti primasa Leopolda Kollonića)

Peter SEDLÁK

Članak donosi pregled životnog puta i djela ugledne osobe iz crkvene i svjetovne povijesti – kardinala Rimske crkve i državnika austrijske monarhije Leopolda Kollonića, koji je u drugoj polovini 17. i na početku 18. stoljeća imao važnu ulogu u crkvenoj i državnoj politici središnje Europe. Rad je ponajprije zasnovan na rezultatima historiografije, ali i na istraživanju arhivskih vreća.

KJUČNE RIJEČI: hrvatsko plemstvo, kardinal Leopold Kollonić, crkvena i državna politika u 17. i 18. st.

Nadbiskupovi preci i istaknute osobe iz obitelji Kollonić

Kollonići (Kollonić, Kollonich, Kollonits, Kollonics, Kollonitz, Kolonitsch) znamenita su hrvatska obitelj podrijetlom iz županije Pset.¹ Na početku 15. stoljeća Nikolin sin Ivan naselio se sa suprugom Anom Gregorić u Štajersku, a njihovi se potomci poslije sele u Ugarsku.² Juraj Kollonić, sin Ivana i Ane sagradio je u Štajerskoj obiteljsku tvrđavu Burgschleinitz. Najpoznatiji Kollonić u 16. stoljeću bio je Sigfried, sin Jurja i Ane, koji se odlikovao u bitki s Turcima kod Beča 1529. godine. Za ratne zasluge car Karlo V. dodijelio mu je naslov viteza, obdario ga zlatnim lancem te kasnije imenovao predstojnikom dvorske komore. Umro je 1555. godine. Njegovi sinovi dobili su 1583. godine od cara i kralja Rudolfa plemićki naslov baruna. Tada se obitelj razdijelila na dvije grane: štajersku

¹ O ranoj povijesti obitelji Kollonić vidi: Vjekoslav KLAIĆ, »Županija Pset (Pezenta) i pleme Kolunić. Prilog za historiju diaspore hrvatskih plemena«, u: *Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva*, N. S., sv. 15, Zagreb, 1928., str. 1–12.

² Prema klasičnome genealoškom djelu Ivána Nagya, obitelj se spominje već u 13. stoljeću, kada je posjedovala Kollegrad u Hrvatskoj. Godine 1400. spominje se Nikola Kollonić sa suprugom Anom Krušić (Iván NAGY, *Magyarország családai*, 5, Pest, 1859., str. 301–302).

(stariju) i austrijsku (mlađu).³ U razdoblju 1598.–1604. obitelj je dobila ugarski indigenat, koji je 1618. godine upisan u zbirku ugarskih zakona.

U 16. stoljeću Kollonići su došli u slovačko selo Veľké Leváre, smješteno u blizini austrijske granice. Godine 1586. spominje se kao vlastelin Terjékfölda (vjerojatno Terjékfalve, danas Teriakovce kod Prešova u Šariškoj županiji) Ivan Kollonić.⁴ Vjerojatno je riječ o Ivanu Bertolu Kolloniću, koji je bio kapetan carske vojske u vrijeme vladanja kraljeva Maksimilijana i Rudolfa, a kasnije glavni kapetan Gornje Ugarske u Košicama.⁵ Vjerojatno se na njega odnose podatci prema kojima je još 1562. protestirao neki član obitelji Kapy protiv Horvátha iz Teriakovca zbog nekog dijela imanja. Slično je 1590. godine Horváth iz Teriakovca protestirao protiv obitelji Soós zbog zauzete kurije.⁶ Iz navedenih informacija proizlazi da su u Teriakovcima u 16. stoljeću živjeli neki članovi obitelji hrvatskog podrijetla. Budući da u selu više nije bilo Hrvata, s vremenom se izgubilo prezime Kollonić i ostalo je samo Horváth, tj. Hrvat. Ivan Bertol bio je dvaput oženjen. Prvi put Jelenom Rechenberg, a drugi put Marijom Rueber. Nije imao potomaka, a umro je u Košicama 1587. godine.

U Austriji su Kollonići posjedovali dvorac Jedenspeigen i Hagenbrunn, koji je sagradio 1603. Juraj Kollonić. U premonstratenškoj bazilici na Strahovu u Pragu pokopan je Ferdinand Kollonić, koji je umro 1611. godine. Bio je kapetan tvrđave Komárno i brat Leopoldova oca Ernesta.⁷ Naslov grofa za štajersku granu stekli su Otto Gottfried i Ernest Kollonići 12. siječnja 1637., dok je isti naslov za austrijsku granu dobio Ivan Juraj (Johann Georg) 3. prosinca 1638. O Ernestu znamo da je bio pukovnik u carskoj vojsci. Pismom od 11. rujna 1627. izvješćuje bratislavskog župana i svojega brata Sigfrieda, kapetana tvrđave Nové Zámky (Ersékújvar), o svadbi s Anom Elizabetom Kűfstein 19. rujna 1627. u dvornoj kapelici u carskoj tvrđavi (Hoffburg) u Beču.⁸

Važno mjesto u vojnoj povijesti Ugarske i Slovačke imao je vojvoda, glavni kapetan donjougarske carske vojske, Sigfrid Kollonić. Bečki carski dvor i nadvojvoda Matija poslali su protiv ustanika Stjepana Bočkaja (Bocskay) postrojbe generala Jurja Baste i Sigfrida Kollonića,⁹ koji je u vrijeme ustanka štitio rudarske gradove u današnjoj srednjoj Slovačkoj. Godine 1604. tražila je Kollonićevu pomoć protiv Bočkajevih hajduka Kremnica, slobodni kraljevski grad koji je bio sjedište rudarske komore i komorskoga grofa.¹⁰ Sestra junaka Franje Doboja Sofija, koja je bila udana za člana obitelji Perényi, postala je kao udovica prvom suprugom Sigfrida Kollonića.¹¹ Sigfrid je bio vlastelin dijela sela Rača (danas dio Bratislave), gdje je sagradio plemićku kuriju sačuvanu do današnjih dana. Primio je luteranski smjer reformacije i postao zaštitnik luterana u Bratislavi i njezinoj oko-

³ *Ottív Slovník Naučný*, 14, Paseka/Argo, 1998., str. 587; Iván NAGY, *Magyarország családai*, 5, str. 301–302.

⁴ Sándor TÓTH, *Sáros vármegye monografija I*, Budapest, 1909., str. 355.

⁵ Iván NAGY, *Magyarország családai*, 5, str. 302, 305.

⁶ Sándor TÓTH, c. d, II, str. 487–488.

⁷ Iván NAGY, *Magyarország családai*, 5, str. 303, 305.

⁸ Fridrich FEDERMAYER, »Svadobné a úmrtné oznámenia z pálfiovskej korešpondencie (zo 16.–17. storočia)«, u: *Genealogicko-heraldický hlas*, br. 2, Bratislava, 2002., str. 41–42.

⁹ Vojtech DANGL, *Bitky a bojiská v našich dejinách*, Bratislava, 2005., str. 112, 114.

¹⁰ Michal MATUNÁK, *Z dejín slobodného a hlavného banského mesta Kremnice*, Kremnica, 1928., str. 402.

¹¹ Andreas LEHOTZKY, *Regni Hungariae et partium eidem annexarum statuum et ordinum seu nobilium familiarum stemmatographia*, Posonii, 1807., str. 102; Iván NAGY, *Magyarország családai*, 5, str. 303.

lici u drugoj polovini 16. stoljeća.¹² U to je doba Sigfrid posjedovao i vlastelinstvo Veľké Leváre i kratko vrijeme grad Levice, a nakon njega dobio ga je Ladislav Csáky.¹³ Bio je susjed Ivana Keglevića, koji je 1609. kupio od kralja Matije II. vlastelinstvo Devín za 400.000 zlatnika. Keglević se sukobio sa stanovnicima Devína zbog ukinuća njihovih starih povlastica, a tu je situaciju iskoristio Kollonić, koji je s nevelikom vojskom 24. svibnja 1616. napao tvrđavu Keglevića. Kollonićev boravak u Devínu kratko je trajao.¹⁴

Nepoznatog podrijetla je u 17. stoljeću učitelj i protestantski svećenik Ivan Kollonić. Najkasnije 1632. djelovao je kao učitelj u selu Lúčky, koje je tada bilo dio vlastelinstva rudarskoga grada Kremnice. Godine 1632. Ivan se spominje u parbi sa svojom sluškinjom (koja ga je okrala), a 1634. gradski sud u Kremnici sudio mu je zbog fizičkog napada na dvojicu Nijemaca. Osuđen je na kaznu od 25 zlatnika, poslije smanjenu na 15 zlatnika. Godine 1637. Ivan je od grada Kremnice tražio svjedočanstvo o svome djelovanju u školi te kad ga je dobio, postao je evangelički svećenik u selu Píla u županiji Tekov (Bars).¹⁵

U 17. stoljeću Kollonići su posjedovali palaču u Beču. U Veľkim Levarima u razdoblju od 1683. do 1685. sagradili su barokni dvorac s engleskim parkom. Od loze Kollonića iz Veľkih Levara rodio se Sigismund (1676.–12. 4. 1751.), koji je od 1708. do 1716. bio biskup u Vacu, gdje je 1716. imenovan kardinalom i biskupom u Beču. Budući da je 1722. godine Bečka biskupija bila uzdignuta na rang nadbiskupije, Sigismund je postao prvi bečki nadbiskup i poslije kardinal.¹⁶ Od 1729. do 1733. gradió je u rodnom gradiću na mjestu drevne crkve baroknu crkvu Bl. Djevice Marije, koju je sam posvetio na 50. obljetnicu pobjede kršćanske vojske protiv Turaka kod Beča (1683.). Njegov brat Leopold bio je karmelićanin.

Iako je obitelj Kollonića u 16. i 17. stoljeću bila vrlo razgranata, sredinom 18. stoljeća umrli su posljednji članovi te obitelji. Zbog toga je kardinal Sigismund Kollonić, uz carevo dopuštenje, 1728. godine posvojio baruna Ladislava Zaya, koji je bio sin Polixene rođene Kollonić i oženjen Marijom Eleonorom Kollonić. Ladislav je dobio ne samo obiteljske baštinske posjede nego je kao protestant preuzeo katoličku vjeru i prezime Kollonić.¹⁷

U drugoj polovini 18. stoljeća proslavio je rod Kollonića Ladislav, koji je od 1775. do 1781. bio biskup u Stolnom Biogradu (Alba Regia, Székesfehérvár), potom od 1781. do 1788. biskup u Varadinu te zatim nadbiskup u Kaloči.¹⁸ Tu se zalagao za jačanje štovanja kipa Majke Božje u selu Hajós. Papa Pio VI. odgovorio je 1794. na njegove molbe i odredio da hodočasnici koji posjete to hodočasničko mjesto u spomen na sv. Emerika 5. studenoga, sv. Ivana Nepomuka 16. svibnja ili u nedjelju nakon tih dana mogu dobiti

¹² *Dejiny Bratislavy* (prired. V. HORVÁTH – D. LEHOTSKÁ – J. PLEVA), Bratislava, 1982., str. 97, 406.

¹³ František SEDLÁK, »Zmeny vo feudálnej držbe pôdy na Slovensku v 17. a začiatkom 18. storočia«, u: *Slovenská archivistika*, br. 1/1979., str. 105.

¹⁴ *Dejiny Bratislavy*, str. 372.

¹⁵ Pavol KRIŽKO, *Kremnické školstvo v rokoch 1527–1674*, Bratislava, 1975., str. 358.

¹⁶ *Ottív Slovník Naučný*, 14, str. 588; Iván NAGY, *Magyarország családai*, 5, str. 303.

¹⁷ Iván NAGY, *Magyarország családai*, 5, str. 303, 305–306.

¹⁸ Pius Bonifac GAMS, *Series Episcoporum*. Ratisbonae, 1873., str. 382, 385.

oprost. Godine 1870. bio je u Pešti objavljen njegov rad *Német-magyar egyetemes hivatali műszótár* (Njemačko-mađarski opći službeni rječnik).

U Ugarskoj je obitelj Kollonića po muškom rodu izumrla. Unuk Ladislava (prije Zaya) Kollonića Maksimilijan umro je kao posljednji član obitelji 1874. godine.¹⁹

Leopoldov otac Ernest Kollonić bio je kapetan tvrđave Komárno na lijevoj obali Dunava, a posjedovao je i obiteljske dvorce Kirchberg, Hohenaich, Limpach i Wieland u Donjoj Austriji. Istaknuo se u ratovima s Turcima. Dvapat je bio oženjen: prvo Sabinom von Sonderndorf, a poslije Anom Elizabetom Kűfstein te je ostavio brojno potomstvo. Umro je 1639. u Beču kad mu je sin Leopold navršio osam godina života.²⁰ Leopoldova majka Ana Elizabeta poznata je u povijesti rekatolizacije Slovačke jer je zaslužna za dolazak isusovaca u Komárno. Na njezin je poticaj Ferdinand II. pozvao isusovce u rodni grad Leopolda Kollonića.

Život Leopolda Kollonića do njegove biskupske službe

Poneki, posebno protestantski povjesničari, u svojim opisima te važne osobe iz ugarske svjetovne i crkvene povijesti govore da je bio »brutalan« kardinal. Mnogi u njemu vide isključivo političara i slugu apsolutističke vlasti cara i Bečkoga dvora. Poneki u njemu vide revnoga katoličkog biskupa i voditelja rekatolizacije. Kakav je stvarno bio Leopold Kollonić i kakva je uistinu povijesna istina?

Kollonić se rodio 26. listopada 1631. u Komárnu u današnjoj Slovačkoj. Krstio ga je ondašnji ostrogonski nadbiskup i kardinal Peter Pázmany.²¹ Leopold Karlo bio je sin Ernesta Kollonića, potomka stare hrvatske obitelji, i majke Elizabete r. Kűfstein. Imao je tri brata – Jurja Vilima, Hannibala i Ivana Ernesta. Dok je Juraj Vilim bio oženjen Cecilijom Werdenberg i djelovao kao komorski savjetnik, dvojica ostale braće posvetila su svoj život vojsci. Hannibal je bio potpukovnik, a Ivan Ernest kapetan.²²

Srednjoškolski studij Leopold je završio u isusovačkoj školi u Komárnu, a sveučilište je od 1645. godine pohađao u Beču. Ondje je stupio na Bečki dvor (Wiener Hoff) kao mladi plemić u službi nadvojvode Ferdinanda. Nakon pet godina školovanja i službe kod nadvojvode ušao je 1650. godine u

Kard. Leopold Kollonić

¹⁹ *Ottův Slovník Naučný*, 14, s. 588.

²⁰ Franz von KRONES, »Kollonitsch: Leopold K.«, u: *Allgemeine Deutsche Biographie*, sv. 16, Leipzig, 1875.–1912., str. 481.

²¹ *Isto.*

²² Iván NAGY, *Magyarország családai*, 5, str. 303.

viteški red ivanovaca – malteških vitezova. Poticaj za taj ulazak u red mogla je biti činjenica da je član njemačkog reda vitezova bio iz obitelji Kollonić i Erazmo, koji je umro 1640. godine.²³ Godine 1651. Leopold je oputovao na grčki otok Kretu i ondje sudjelovao u bitki za Kandiju. Godine 1655. ratovao je na području Dardanela. Posebno se istaknuo u bitki protiv Turaka 1654. godine te ga je zbog tih zasluga veliki meštar Reda imenovao kaštelanom na Malti. Godine 1659. vratio se u domovinu i djelovao kao predstojnik (prior) redovničke komende u Mailburgu u Donjoj Austriji i u Chebu u Češkoj. Uskoro se, međutim, počeo baviti državnom službom i politikom. Car Leopold imenovao ga je 1659. godine službenikom Kraljevske komore.²⁴

Godine u biskupskoj službi – djelovanje u Njitra

Leopold Kollonić bio je biskup u Njitra, Bečkome Novom Mjestu, Đuru (Győru), Kaloči i Ostrogonu. Treba naglasiti da je od 1686. do 1690. bio i administrator Kaločko-bačke nadbiskupije. Makar nije bio zaređen, 1666. postao je biskupom u Njitra, u drevnoj biskupiji sa slovačkim stanovništvom. Zbog toga je dopunio svoj teološki studij te ga je 1668. zaređio u Beču Franjo Segedi (Szegedy), biskup u Vácu. Njitranski biskup bio je do 1669., ali ga je zbog puno državnih dužnosti zastupao u Njitra kanonik-lektor Juraj Teneši (Tenessy). Biskupiju, koja je u to doba imala osam gradova i oko sto sela, nije zanemario. U pratnji dvojice isusovaca obavio je kanonsku vizitaciju i trudio se oko rekatolicizacije pojedinih područja biskupije. Brinuo se također za socijalno stanje stanovništva i vojnički je organizirao obranu Njitranske tvrđave, biskupske palače i katedrale.²⁵

Crkva i samostan karmelićana u Gjuru

²³ Iván NAGY, *Magyarország családai*, 5, str. 302.

²⁴ Franz von KRONES, *nav. dj.*, str. 482.

²⁵ Franz von KRONES, *nav. dj.*, str. 482; Viliam JUDÁK, »Kolonič, Leopold«, u: *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*, Bratislava, 2000., str. 709.

Kollonić – biskup u Bečkome Novom Mjestu i predstojnik Ugarske komore

Kada je 1663. tvrđava Nové Zámky pala pod tursku vlast, car Leopold počeo je 1665. godine graditi tvrđavu, koja je dobila ime po njemu Leopoldov (Lepoldstadt, Leopoldopolis). Kamen-temeljac nove utvrde posvetio je 19. srpnja 1665. upravo biskup Kollonić. Graditelji tvrđave sagradili su kapelicu već u kolovozu 1665., a isusovci su počeli 1671. godine graditi crkvu. Darežljivu materijalnu pomoć za izgradnju crkve dobili su od vojskovođe Johanna Gerneiera te od bečkonovomjesnog biskupa Leopolda Kollonića, koji je postao biskupom u tom gradu 1670. godine.²⁶

Stanovništvo biskupskog sjedišta Leopolda Kollonića bilo je 30. travnja 1671. svjedok jednog znamenitoga povijesnog događaja. Na gradskom trgu bila su pogubljena dvojica hrvatskih vojskovođa i velikaša: ban Petar Zrinski i Fran Krsto Frankapan Tržački, buntovnici protiv cara Leopolda. Kako je biskup Kollonić gledao na smrt tih pripadnika hrvatskog naroda? Sigurno je poznao svoje obiteljske korijene. Vjerojatno se biskup Kollonić tada sjetio svojih korijena jer je na njegovu molbu car dopustio da se na vanjskom zidu crkve sv. Mihaela naprave spomen-obilježja Zrinskom i Frankapanu. Nadamo se samo da Kollonić nije znao što je Krištofor Abele napisao na spomen-ploči, jer je tekst pun mržnje prema spomenutim velikanima hrvatskoga naroda.²⁷ Kad su Zrinski i Frankapan bili u Beču utamničeni, zet Zrinskoga Franjo I. Rákoczy rasplamsao je ustanak u istočnoj Ugarskoj. Kod tvrđave Regecz zarobio je carskoga generala Rüdigera Starhemberga i desetak časnika. Među njima je bio i jedan časnik iz obitelji Kollonić. Na poticaj Petra Zrinskog Rákoczy je zarobljenike pustio.²⁸

Drugi put Kollonić se spominje u vezi s obitelji Zrinski 1682. godine, kada je Ivan Zrinski tražio od kralja povrat obiteljske imovine svojih predaka. Tada Ivanovu molbu zajedno razmatraju Kollonić, kao predsjednik Ugarske komore, i barun K. Abele i predlažu kralju salamonski prijedlog, prema kojem iz imovine Zrinskih nakon podmirenja vjerovnika ne ostaje ništa, ali kralj iz milosti može kao »otpremninu« dati Ivanu 100.000 forinti.²⁹

Godine 1672. Kollonić je postao predsjednik Ugarske komore sa sjedištem u Bratislavi. Obnašajući tu dužnost izdao je više odredaba za povrat katoličkih crkava u Ugarskoj koje su protestanti držali u vlasništvu. Primjerice, na temelju njegove odredbe župan Daniel Révay i arhidakon Stjepan Révay s vojskom su oduzeli crkve protestantima u selima Háj, Dolná Štubňa, Horná Štubňa i Sklené te potjerali protestantske učitelje i propovjednike. Zbog pripadnosti tih sela vlastelinstvu grada Kremnica, gradonačelnik i gradsko vijeće govorili su o tom slučaju 26. travnja 1673. Usprkos njihovim molbama slična je sudbina zadesila i druge crkve i škole.³⁰

Od 1673. do 1674. Kolonić je bio predsjednik Komisije izvanrednog suda u Bratislavi. Sud je nakon ustanka Franje Vesselényja osudio veliko mnoštvo protestantskih učitelja i

²⁶ Emil KRAPKA – Vojtech MIKULA, *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku 1561–1988*. Cambridge, 1990., str. 161.

²⁷ Zvonimir BARTOLIĆ, *Majka Katarina*, Matica hrvatská »Zrinski«, Čakovec, 2004., str. 27–28.

²⁸ »Levelek a bujdosók korából«, br. 3, u: *Történelmi közlemények – Historické zvesti (Výber 1910–1918)*, (prir. T. Rémiás.), 1994., str. 286; Zvonimir BARTOLIĆ, *nav. dj.*, str. 105–106.

²⁹ Zvonimir BARTOLIĆ, *nav. dj.*, str. 83.

³⁰ Pavol KRÍŽKO, *Kremnické školstvo v rokoch 1527–1674*, str. 361.

propovjednika.³¹ Treba reći da je Kollonić želio privući velik broj protestanata da se obrate na katoličku vjeru. Kao biskup bio je vjeran podupiratelj carskog autoriteta i rekatolizacije.

Leopold Kollonić zaslužan je za dovođenje sestara uršulinki u Bratislavu. S drugom suprugom cara Leopolda I. Klaudijom Felicitas iz Tirola i njezinom svekrvom Eleonorom Gonzaga napravio je plan za dovođenje uršulinki u Bečko Novo Mjesto, ali je odlukom primasa Selepčenija (Szelepcsényi) odlučeno da njihovo sjedište bude tadašnji glavni grad Ugarske – Bratislava. Godine 1677. posvetio je kamen-temeljac za samostan sestara, koji je dograđen 1687. godine.³² Istodobno je Kollonić djelovao na dovođenju isusovaca u Bratislavu. Od 1636. do 1638. gradio je poznati njemački graditelj i kamenar iz Augsburga Johann Stoss, prema uzoru na augsburške Predigtkirche, crkvu za luterane u Bratislavi. Uz dozvolu cara Leopolda I. Kollonić je oduzeo evangeličku crkvu bratislavskim luteranima i 3. srpnja 1672. posvetio je i predao isusovcima. Crkva je bila posvećena sv. Margareti, a poslije Presvetom Spasitelju.

Biskup Kollonić zaslužan je za uniju s pravoslavnim Srbima, koji su u drugoj polovini 17. stoljeća živjeli u Komárnu. Isusovci su vodili hodočasnike na blagdan sv. Marka u polje. Srbi su željeli sudjelovati na tim hodočasničkim pohodima, no isusovci su se složili samo pod uvjetom da se Srbi sjedine s Katoličkom crkvom. Pravoslavci su prihvatili tu ponudu isusovaca. Zbog toga je Leopold Kollonić poslao u Komárno biskupa Pavla Žačiča, ordinarija za sjedinjene Srbe u Hrvatskoj, koji je u Komárnu potpisao uniju s pravoslavcima. Dogodilo se to 8. studenoga 1673. pod uvjetima koje je Katolička crkva uvijek tražila prilikom potpisa o sjedinjenju: priznanje papinskog primata, priznanje jurisdikcije mjesnog biskupa. Unijati su u Komárnu koristili gotičku crkvu od 1511. godine, a 1754. godine sagradili su na istome mjestu novu baroknu crkvu s bogatim interijerom te je posjedovali sve do 1950. godine.³³

Velike zasluge stekao je biskup Kollonić u gradu Beču. Najprije je to bilo 1679., kad je stanovnike grada morila kuga, a drugi put 1683. godine, kada je pomagao u obrani grada protiv Turaka. Brinuo se za plaćanje dvaju vojnih odjela. U samostanima je pripremio hitne bolnice (Notspitäler). U vrijeme bitke na Kahlenbergu organizirao je kuće za zbrinjavanje oko 500 siročadi kojima su roditelji poginuli pri razaranju predgrađa Beča. Bio je velik moralni autoritet, ponio se snagom riječi i nadahnućem, pomagao ugroženim i ranjenim ljudima. Tada je za vojnike koji su se vraćali s Istoka utemeljio prve vojničke bolnice (*Militärspitäler*). U tim je godinama stekao veliku popularnost. Vojničku tabor-sku bolnicu dao je 1685. godine sagraditi u Ostrogonu. Pobrinuo se da u tvrđavu, gdje su bili smješteni vojnici, dođu briač i ljekarnik. Napokon, za kratko vrijeme sagradili su u gradu bolnicu sv. Elizabete i pokraj nje crkvu, koja je sigurno postojala najkasnije do 1710. godine.³⁴

³¹ Miroslav KAMENICKÝ, »Počiatky uršulinskej rehole a jej príchod do Bratislavy«, u: *Kresťanstvo v dejinách Slovenska* (ur. M. Kohútová), zborník, Prešov-Bratislava, 2003., str. 83.

³² *Isto*.

³³ Emil KRAPKA – Vojtech MIKULA, *nav. dj.*, str. 143.

³⁴ *Magyarország vármegyéi és városai, Esztergomvármegye* (red.: J. Sziklay – S. Borovszky), Apollo, Budapest, nema godine izdanja, str. 377.

Biskup u Đuru i Kaloči

Kollonić je imenovan đurskim (mađ. *Győr*, njem. *Raab*) biskupom 21. ožujka 1685. Radovao se da su Turci nakon poraza kod Beča polako istjerani iz Ugarske. Njegova prva zadaća kao đurskog biskupa bio je rat protiv Turaka. Zbog toga je od Đurskog kaptola tražio odgovor na pitanje: Kakvo je stanje biskupskog i kaptolskog imanja. Odgovor nije bio jako pozitivan. Puno posjeda bilo je još u vlasti Turaka, a velik broj bio je uništen. I prvostolnica u Đuru bila je u lošem stanju. Kollonićev prvi posao u Đuru bila je izgradnja vojničke bolnice, koju je počeo graditi još 1684. godine, a njezino je vođenje povjerio isusovcima. Pod Kollonićevim patronatom isusovci su od 1685. imali dosta uspjeha u obraćanju na katoličku vjeru.³⁵

Kollonić je već 1686. dao na gradskom trgu sagraditi stup Majke Božje (Mariensäule), kao uspomenu na oslobođenje Budima od turske vlasti. Stup s girlandama, kipovima sv. Stjepana kralja, sv. Ivana Krstitelja, sv. Antuna Padovanskog i sv. Leopolda, zaštitnika Austrije, te kamenom ogradom do današnjih dana ukrašava jedan od trgova toga grada sjeverozapadne Mađarske. Kollonić je gorljivo obnavljao porušene sakralne objekte na području svoje biskupije. Spomenimo samo crkvu Uzašašća Gospodinova u gradiću Fertőrákosu, koja je bila srušena u drugoj polovini 17. stoljeća, a za biskupa Kollonića je obnovljena.

Kollonić je obavio kanonsku vizitaciju Đurske biskupije. U sveučilišnoj knjižnici u Budimpešti sačuvan je njegov rukopis *Brevis responsio ad puncta interrogatoria Leopoldi Kollonich dum is episcopus Jauriensis factus esset* (p. 373).

Kao državnik i đurski biskup posebno je podupirao redovnike u vjerskoj obnovi zemlje. Iz zaklade koju je utemeljio ostrogonski nadbiskup Juraj Selepčeni (iznos od 50.000 forinti), dao je polovinu za izgradnju samostana karmelićana i za druge crkve u gradu.³⁶

Godine 1688. Kollonić je došao u Đur da bi pomogao carskoj vojsci, koja se spremala za bitku s Turcima kod Beograda. Još prije ustoličenja u ostrogonskoj katedrali 1695. godine, došao je Kollonić ponovno u Đur. Osam dana sudjelovao je na svim misama i vjerskim obredima i nakon toga otputovao u novo nadbiskupsko sjedište.³⁷

Od 1691. godine Kollonić je djelovao i kao administrator Kaločke nadbiskupije.³⁸ U tom su gradu Turci 1686. godine spalili biskupsku tvrđavu i oštetili gotičku kapelu. Kollonić je počeo s izgradnjom biskupske palače i obnovom kapele, a te su radove okončali njegovi nasljednici.

Na konzistoriju od 2. rujna 1686. Leopold Kollonić imenovan je kardinalom Svete rimske crkve s naslovom sv. Jeronima (S. Girolamo degli Schiavoni ili S. Girolamo dei Croati). Taj naslov također podsjeća na kardinalov odnos prema svome hrvatskom podrijetlu. On je sam na početku svojih pisama i dekreta pisao »Nos Leopoldus S. R. E. Presbyter Cardinalis Tituli S. Hieronymi Illyricorum ...«.

³⁵ *Magyarország vármegyei és városai, Győrvármegye* (red.: J. Sziklay – S. Borovszky), Budapest, s. 316.

³⁶ *Magyarország vármegyei és városai, Győrvármegye*, str. 86.

³⁷ *Magyarország vármegyei és városai, Győrvármegye*, str. 316.

³⁸ Pius Bonifac GAMS, *nav. dj.*, str. 372.

U doba biskupske službe u Đuru kardinal Kollonić imao je velik utjecaj na crkvenu politiku Bečkog dvora. Na njegov poticaj car Leopold I. objavio je 2. travnja 1691. dekret *Leopoldina Explanatio* kojim je još više ograničio prava i povlastice protestanata u Ugarskoj. Protestant-ski propovjednici nisu smjeli javno držati vjerske obrede i ispunjavati pastoralne dužnosti, a krštenja, sprovede i vjenčanja smjeli su obavljati samo u točno određenim crkvama.

Ostrogonski nadbiskup i primas Ugarske – državnik i rekatolizator

Leopold Kollonić imenovan je ostrogonskim nadbiskupom-metropolitom i primasom Ugarske 1695. godine, nakon smrti svoga prethodnika Jurja Sečenija. Car i kralj Leopold izdao je diplomu o njegovu imenovanju 14. srpnja 1695. U Ostrogonu je imao pomoćnog biskupa, saksonskog kneza Augustina Kristijana, koji je od 1701. godine, osim duhovne djelatnosti, vodio i službu ostrogonskog župana.³⁹

Kollonić se držao mišljenja da ugarski kraljevi trebaju koristiti naslov »apostolskog kralja«. ⁴⁰ Već je nekoliko godina prije egerski biskup hrvatskog podrijetla Juraj Jakušić na putu u Rim više puta molio kralja Ferdinanda III. da iz Rima traži original zlatne bule pape Silvestra o tzv. apostolskim pravima ugarskih kraljeva u vezi s imenovanjem biskupa, podjeljivanjem crkvenih beneficija i ostvarivanjem granica novih biskupija. Jakušić je s toga rimskog puta trebao donijeti u Ugarsku kopiju povelje pape Silvestra II. U javnosti je bilo prošireno mišljenje da njezin original postoji u tranijskom samostanu. Bulu izdanu 23. ožujka 1000. našao je 1550. godine ostrogonski nadbiskup, Hrvat Antun Vrančić, i napravio njezinu kopiju, koju je dobio franjevac Rafael Levaković. Taj konventualac dao je povelju Nikoli Inchofferu, koji ju je objavio u Rimu 1644. u djelu *Annales ecclesiastici Regni Hungariae*.⁴¹ Poslije je dokazano da je bula pape Silvestra II. krivotvorina koju je oko 1635. krivotvorio bosanski biskup Ivan Tomko Mrnavić za Rafaela Levakovića.⁴² O tim okolnostima Kollonić vjerojatno nije ništa znao.

U doba imenovanja ostrogonskim nadbiskupom Kollonić je trebao boraviti u središtu nadbiskupije. Kao državnik većinu vremena proživio je u Beču. Ostrogonski su nadbiskupi tek do 1820. boravili u Trnavi, no puno su vremena proživjeli u Bratislavi, gdje su poslije sagradili monumentalnu nadbiskupsku palaču. Dana 28. prosinca 1695. primas Kollonić došao je u Bratislavu. Prije gradskih vrata izrekao je molitvu (*Oratio qua cardinalis Kollonich qua neocreatus archiepiscopus Strigoniensis ante portam civitatis Posoniensis, exceptus sit.*).

Kao revan hijerarh Katoličke crkve posebno se brinuo za uniju s drugim kršćanima. Godine 1689. na njegov je poticaj imenovan apostolskim vikarom Munkačke biskupije grčki bazilijanski monah, suradnik Vatikanske knjižnice, biskup Ivan Josip De Camillis iz Rima. Biskup De Camillis došao je u Munkač na temelju papinske povelje, no od početka su nastali problemi između njega i egerskog biskupa Jurja Fenešija (Fenessy). Nesporazumima je pridonijela i povelja cara Leopolda, u kojoj stoji ne samo to da je De Camillis generalni

³⁹ *Magyarország vármegyéi és városai, Esztergomvármegye*, str. 389.

⁴⁰ Jozef ŠPIRKO, *Cirkevné dejiny II.*, Neografia, Turčiansky Sv. Martin, 1943., str. 307.

⁴¹ István SUGÁR, *Az egri püskökök története*, Budapest, 1984., str. 321; Jozef TOMKO, *Zriadenie Spišskej, Banskobystrickej a Rožňavskej diecézy a kráľovské patronátne právo v Uhorsku*, Spišské Podhradie, 1995., str. 27, 42.

⁴² Jozef ŠPIRKO, *nav. dj.*, str. 252–253; Jozef TOMKO, *nav. dj.*, str. 28.

poglavar misionara *Graeci ritus Uniti* u Ugarskoj već i obredni vikar egerskoga latinskog biskupa. Godine 1692. biskup Feneši pisao je kardinalu Kolloniću o tim problemima, ali je Kollonić podržao *De Camillisa*.

Kardinal Kollonić išao je u podršci prema *De Camillisu* još dalje. Poručio je biskupu da u duhu dekreta Tridentskog koncila tiskom objavi katekizam za svoje svećenike. Zbog toga je kardinal Kollonić opskrbio isusovačku tiskaru u Trnavi ćirilničnim slovima te je 1698. godine bio objavljen *Katechisis dľa nauki Uhroruskim ľudem zložěnnij*. Sljedeće godine trnavska tiskara izdaje knjigu iz pera biskupa *De Camillisa* za djecu *Bukvar jazyka Slavěnska*. Velika želja biskupa *De Camillisa* bila je obrazovanje njegova klera. Prvi spomen o sjemeništu za bogoslove bizantskog obreda u Trnavi potječe iz 1701. godine, a sigurno je tome pomagao kardinal Kollonić. Naime, 1703. piše u Rim da je za trnavsko sjemenište osnovao zakladu za studij bogoslova bizantskoga obreda.⁴³

Godine 1697. nadbiskup Kollonić zalagao se za uniju Vlaha, Rumunja u Ugarskoj s Katoličkom crkvom. Najbliži nadbiskupovi suradnici u vezi s tim prijedlogom i pothvatom bili su isusovci u Trnavi – polihistor Martin Szentiványi, Gabriel Hevenessy i Slovak iz Velikog Šariša Toma Mirmik. Za rumunjske unijate nadbiskup je utemeljio tri gimnazije, a u Trnavi je 1696. objavljen rumunjski Katekizam.⁴⁴ U Erdelju su se za uniju najviše zalagali biskup *De Camillis* i isusovac Vladislav Baranyi. Unija je službeno bila potpisana na sinodima 1698. i 1700. godine u erdeljskom gradu Alba Iulia s biskupom Atanazijem Anghelom. Papa Inocent XIII. utemeljio je za unijate biskupiju Fogaras, koju je car Karlo IV. pridružio Ostrogonskoj crkvenoj provinciji.⁴⁵

Kollonić je kao ostrogonski nadbiskup bio gospodar velikih biskupijskih imanja, koja su bila smještena na teritoriju čitave Ugarske. Dvije trećine njegove nadbiskupije bile su na tlu današnje Slovačke. Nakon turskih napada 1685. godine više nije postojalo selo Bajč. Godine 1699. nadbiskup je tri dijela zemlje u Bajču te kuriju u zaseoku Imel darovao Ivanu Timonu zbog zasluga za državu.

Godine 1700. nadbiskup je naredio da se popišu kuće i obitelji u nadbiskupskoj tvrđavi – gradu *Nové Zámky* (*Ersékújvár*). U gradu je bilo 158 nastanjenih kuća, 75 napuštenih a 11 kuća bilo je u izgradnji. Stanovništvo je nacionalno bilo pomiješano, a ondje je prebivalo pet hrvatskih obitelji.

Nadbiskup Kollonić je s Bečkim dvorom radio na gospodarskoj reformi Ugarske. Nakon odlaska Turaka bilo je potrebno obnoviti rijetko naseljenu zemlju i brinuti se za njezin opći razvitak. Godine 1689. objavio je sa suradnicima *Einrichtungswerk des Königsreichs Ungarn, des Status Politici, cameralis et bellici*, koji nije bio dobro primljen među ugarskim plemstvom i u vladi. Nadbiskup je u djelu tražio npr. reformu ugarske dvorske kancelarije, sudova, ravnopravnost vlastelina i podložnika pred sudom, naplatu poreza od plemstva,

⁴³ Cyril VASIL, »Niektoré administratívno-právne aspekty života katolíckej cirkvi byzantského obradu v Uhorsku v období medzi Užhorodskou úniou a kánonickým erigovaním Mukačevského biskupstva (1646–1771)«, u: *Studia Aloisiana*, godišnjak, Bratislava, 1999., str. 235–240.

⁴⁴ Emil KRAPKA – Vojtech MIKULA, *nav. dj.*, str. 85, 250.

⁴⁵ Bernhard STASIEWSKI, »Die selbständigen und die mit Rom unierten Ostkirchen«, u: *Handbuch der Kirchengeschichte*, V, Freiburg-Basel-Wien, 1970., str. 249–250; Bolesław KUMOR, *Historia Kościoła*, VI, Lublin, 1985., str. 161.

oslobođenje od krutosti sustava cehova, reformu ugarskog zakonika Tripartita Stjepana Werbóczyja, osnivanje sveučilišta u Budimu i Košicama i dr. U *Einrichtungswerku* primas piše da na sveučilištu treba osnovati medicinski fakultet radi povećanja broja liječnika za Ugarsku. Kollonić je želio podijeliti Ugarsku na tri velika područja sa sjedištima u Budimu, Košicama i Zagrebu. Na čelu tih područja trebali su biti nadvornik, dvorski sudac i hrvatski ban. Prema Kollonićevu planu glavni grad Ugarske trebala je biti Bratislava sa svim središnjim uredima za zemlju. Vojne je postrojbe trebalo podijeliti na šest okruga i tri kapetanata. Taj je projekt bio vrlo aktualan za pomoć i razvoj društvenog i gospodarskog života zemlje. Novi je prijedlog primas načinio prije svega za naseljavanje južnih krajeva Ugarske kraljevine (Slavonije), oslobođene ispod vlasti Turaka. Cilj je bio osnovati sela čiji bi seljaci dobili posjede koji nisu opterećeni obvezama prema vlastelinima.⁴⁶

Godine 1689. Kollonić je počeo raditi na ostvarenju svojih planova. Tražio je od županija da mu pošalju izaslanike koji će mu donijeti porezne i vojne popise. Stanovništvu je objavio da može kupovati imanja na području koje su napustili Turci te je pozvao njemačke koloniste da se nasele u Ugarskoj. Poznato je da je u to doba došlo u Ugarsku više njemačkih naseljenika (Swaben). Naseljavanje i zauzimanje imanja povjereno je posebnoj komisiji (commissio neoaquistica) na čelu s Kollonićem. Njezini su članovi bili petorica njemačkih savjetnika i zastupnika Dvorske kancelarije i Vojnog vijeća. Činjenica je da je Kollonić želio redovnička imanja i posjede mađarskih plemića podijeliti njemačkim crkvenim poglavarima.⁴⁷ Kollonić je na taj način sudjelovao u germanizaciji Ugarske.

U spomenutom *Einrichtungswerku* Kollonić piše o razlici pojedinih religija u odnosu na Katoličku crkvu. Prema njemu neke treba prihvatiti, a neke tolerirati. Sve naziva herezama i navodi da su prve do Rimokatoličke crkve »Augustanae et Helveticae confessioni addictae haereses«. Druge religije definira kao tolerirane »andere haereses auch schismata und secten als die Griechisch-Arianisch-Zwinglianisch-Basilianische, deren widertaufer undt juden«. ⁴⁸ Zbog tog svojega vjerskog mišljenja Kollonić se uvijek, posebno kao ostrogonski metropolit i ugarski primas, brinuo za uniju s tim vjerskim zajednicama.

Nadbiskup Kolonić bio je vodeća ličnost u rekatolicizaciji Ugarske. Već 1681. objelodanio je u Beču svoje vjersko mišljenje u djelu *Augustana et anti-Augustana Confessio*. Nije se zadržao samo na teoriji, već je bio i praktičar. Koristeći članke zakona br. 25 i 26 od 1681. godine, potjerao je sve protestantske propovjednike iz Ostrogonske županije. Njegov su primjer slijedili ostali ugarski biskupi. Godine 1694., nakon obnove i povratka katolicima posvetio je crkvu sv. Jelene u selu Stránske u blizini grada Žilina. Beskompromisno je djelovao u vezi s vraćanjem crkve katolicima u gradu Myjava 1698. godine. Budući da luterani nisu htjeli vratiti crkvu te su se oduprli primasovim izaslanicima, nadbiskup ih je tužio caru za buntovništvo. Nositelji otpora trebali su biti kažnjeni, a protestantski pastor Daniel Krman morao je napustiti grad te je bio bačen u tamnicu u tvrđavi Čachtice. Nakon

⁴⁶ František BOKES, *Dejiny Slovákov a Slovenska od najstarších čias až po prítomnosť*, Bratislava, 1946., str.114; Eudovít HARAŠIM, »Slovenská účasť v protihabsburských povstaniach v druhej polovici 17. a zač. 18. storočia«, u: *Príspevky k dejinám východného Slovenska*, zborník, Bratislava, 1964., str. 163.

⁴⁷ František BOKES, *nav. dj.*, str. 114.

⁴⁸ Karl SCHWARZ, »Über Toleranz und Religionsfreiheit in der Habsburgermonarchie«, u: *Obyvatelstvo Karpatскеj kotliny I*, zborník, Prešov, 1997., str. 115–116.

toga su 17. travnja 1699. katolici zauzeli crkvu.⁴⁹ U doba nemira i vjerskih sukoba između katolika i protestanata zbog oduzimanja ili vraćanja crkava, kardinal Kollonić objavio je u Trnavi 1697. djelo *Forma processus iudicii criminalis, seu praxis criminalis... Cardinalis a Kollonicz*. U to doba kardinal je potvrdio vođenje hodošašća i dušobrižništva isusovcima na Spiškoj Kapituli na hodočasničkome mjestu sv. Ane u selu Kluknava.⁵⁰

Nadbiskup Kollonić je također uredio odnose spiških kanonika nakon njihove smrti u slučaju da nema oporuke. Spominje se, naime, »transactio Koloniciana« prema kojoj se ostavština pokojnog kanonika trebala razdijeliti na tri dijela. Prvi je dio trebalo dati rodbini, drugi crkvi, a treći siromasima.⁵¹ Riječ je o ugovoru između primasa i ugarskog klera, koji je dugo bio aktualan.⁵²

Kardinal Kollonić pomagao je rekatolicizaciju djelovanjem isusovaca. Zbog toga je podupirao njihovo materijalno stanje. Kad su isusovci došli u slobodni kraljevski grad Prešov, primas se zalagao da steknu imovinu u selima Kojatice i Chmiňany. Godine 1701. vodio je parnicu s Petrom Julianyjem, stanovnikom Prešova, koji je posjedovao imovine u selu Kojatice. U Nadbiskupskom arhivu u Košicama sačuvana je kopija pisma kojom je nadbiskup 1702. legalizirao zakladu Stjepana Rozgonyija i darovao isusovcima u Prešovu selo Kojatice i njegove prihode. Od 1690. Petar Juliany i Petar Dubašović uzeli su u zalog imanje s velikim mlinom u selu Chmiňany. Nadbiskup je kao i u prethodnom slučaju uzeo od augustinske opatije u Hrabkovu selo Chmiňany i darovao ga prešovskim isusovcima. Obje je darovnice potvrdio car i kralj Leopold.⁵³ Kollonić je isusovce doveo u Ostrogon. Godine 1686. tražio je od kneza Karla zemljište u gradu za Družbu Isusovu. Iste je godine poslao u nadbiskupsko sjedište dvojicu isusovaca te ih je nadbiskup Juraj Sečeni primio i brinuo se za njihovo boravište i misijsko djelovanje.⁵⁴

Kollonić je podupirao i djelovanje drugih nacija u Ugarskoj. Npr. mađarsku zbirku vjerskih pjesama, koju su uredili isusovci, dao je prevesti na slovački jezik, kako bi pomogao slovakizaciji katoličkih župa. Naravno da su takva nadbiskupova nastojanja, spojena radikalnom rekatolicizacijom, izazivala velik otpor ugarskoga plemstva. Plemići su se bunili ne samo zbog crkvenih i nacionalnih interesa, već i zbog starih privilegija, npr. ukinuća oslobođanja od plaćanja poreza.⁵⁵ Što se tiče odnosa prema Ugarskoj, poznate su Kollonićeve riječi: »Faciam Hungariam captivam, postea mendicam, deinde catholicam.« Iz njegova djela *Einrichtungswerk*, njegovih nastojanja u društvenom, političkom i crkvenom životu kraljevine, razvidno je da je njegovo ponašanje bilo usmjereno protiv starog poretka, ugar-

⁴⁹ Alexander LOMBARDINI, »Slovenský Plutarch«, u: *Slovenské Pohľady*, 1886., str. 272.

⁵⁰ Josephus HRADSZKY, *Additamenta ad Initia progressus ac praesens status Capituli Scepusiensis*, Szepešváralja, 1903.–1904., str. 179, 632; Emil KRAPKA – Vojtech MIKULA, *nav. dj.*, str. 157.

⁵¹ Josephus HRADSZKY, *Additamenta*, str. 414–415: »...transactio Koloniciana ... pars prima cedat cognatis, pars secunda Ecclesiae, pars tertia in eleemosinam pauperum.«

⁵² Josephus HRADSZKY, *Initia progressus ac praesens status Capituli Scepusiensis*. Szepešváralja, 1901.–1902., str. 587. Zbog revolucije u monarhiji 1848.–1849. sinoda nije uspjela. Čak je 1850. primas Ivan Scitovsky naredio neke privatne promjene u crkvenom životu Ugarske.

⁵³ AACass. Košice, *Acta religiosorum, Soc. Jesu, Prešov, Extractus*, nr. 1. i dr. Peter KÓNYA, *Prešov, Bardejov a Sabinov počas protireformácie a protihabsburských povstani (1670–1711)*. Prešov, 2000., str. 131.

⁵⁴ *Magyarország vármegyéi és városai, Esztergomvármegye* (red.: J. SZIKLAY – S. BOROVSKY), Budapest, str. 377–378.

⁵⁵ František BOKES, *nav. dj.*, str. 114–115.

skog plemstva i njegovih povlastica, ali ne i protiv države i ostaloga stanovništva. Kollonić je iskreno radio na društvenom i gospodarskom razvitku Ugarske, premda su drugim uvjetima i s drugim ljudima. Što se tiče tvrdnje da je bio vjerski netolerantan prema drugim vjerama, treba reći da Kollonić nije poznao ekumenski pokret kasnijih stoljeća. Bio je odgojen u staroj vojničkoj i katoličkoj hrvatskoj obitelji. Sam je bio vitez Reda ivanovaca. Pripadnost Katoličkoj crkvi shvaćao je kao nešto temeljno, osobno i nepromjenjivo. Zbog toga je na svaki način (danas ne uvijek prihvatljiv) radio na jačanju Katoličke crkve i sjedinjenju ostalih kršćana, prije svega onih iz Istočne crkve, s Katoličkom crkvom pod jurisdikcijom rimskog pape. Njegov tolerantan stav prema drugim nacijama i vjerama opažamo 1704. godine, kada su u Ostrogon došli srpski vojnici pravoslavci. Povećali su broj srpske manjine u tom gradu, u kojem su već prije, uz dopuštenje cara Leopolda I., djelovali srpski trgovci. Iako su Pavao Malonyay i Gradsko vijeće branili Srbima prakticirati vjersku slobodu, kardinal Kollonić je svojim autoritetom i vlašću radio sve za mir, nacionalnu i vjersku slobodu ostrogonskih Srba. Uz njegovu potporu smjeli su slobodno živjeti u nadbiskupskom gradu.⁵⁶

Kardinal Kollonić bio je i duboko socijalno osjetljiv. U vrijeme i nakon ustanka Emerika Tökölyja na tlu današnje Slovačke bile su razmještene tri četvrtine carske vojske. U jesen i zimi vojnici su boravili u selima i gradovima. Za stanovništvo je to bila velika obveza te su se brojni ljudi žalili na štete i teror. Kollonić je stoga 1689. protestirao i optužio generala Antonija Caraffu te strogo postupao protiv izgreda vojske. Napokon, kada je Caraffa umro 6. ožujka 1693., kardinal Kollonić je naredio da se već prve noći njegovo tijelo pokopa u samostanskom groblju Skotskih brata u Beču bez ikakvih crkvenih ceremonija.⁵⁷

U to doba, točnije 1688. godine, susreo se Kollonić s obitelji Rákoczy. Kad je Jelena Zrinski, majka Franje II. Rákoczyja, 18. siječnja 1688. kapitulirala i predala vlast nad tvrđavom Munkač carskom generalu Antonu Caraffi, bila je sa svojom djecom zatočena u samostanu sestara uršulinki u Beču. Skrbnikom njezine djece i administratorom njihovih imanja u današnjoj istočnoj Slovačkoj i Mađarskoj (tvrđavna vlastelinstva Šariš, Mako-vica, Borša, Saros Patak, Regécz, Tokaj) postao je *ex officio* kardinal Kollonić.⁵⁸ Poslije je te posjede administrirao Franjo Klobušický.⁵⁹ Skrbnik Kollonić poslao je mladoga Franju Rákoczyja na studij isusovcima u Jindřichovom Hradcu, Pragu i Neuhausu.⁶⁰ Uglavnom, Kollonić je zaslužan za naobrazbu Franje Rákoczyja, koji je proputovao više zemalja, naučio više jezika i stekao zapažen politički i diplomatski ugled. To je potvrdio slikar Ándor Dudić (Dudits) koji je od 1914. do 1916. slikao fresku na zidu iznad sjevernih vrata u katedrali sv. Elizabete u Košicama i prikazao mladog Rákoczyja u društvu s kardinalom Kollonićem. S druge strane, Rákoczy nije bio uvijek zadovoljan činjenicom kako se gospodari njegovom obiteljskom imovinom.⁶¹ Nasuprot tome, upravo se Kollonić zalagao

⁵⁶ *Magyarország vármegyéi és városai, Esztergomvármegye*, str. 378.

⁵⁷ Peter KÖNYA, *nav. dj.*, str. 107, 127–128.

⁵⁸ Zvonimir BARTOLIĆ, *nav. dj.*, str. 107; Jozef DUCHOŇ, *František II. Rákoci a jeho Košice*, Košice, 2005., str. 8.

⁵⁹ Andreas LEHOTZKY, *nav. dj.*, str. 328; Iván NAGY, *Magyarország családai*, 5, Pest, 1859.

⁶⁰ Christa HÖLLER, »Grofovi Zrinski u Grazu«, u: *Svjeto*, 1-2, Karlovac, 2005., str. 49; Jozef DUCHOŇ, *nav. dj.*, str. 8.

⁶¹ Jozef DUCHOŇ, *nav. dj.*, str. 9, 108.

u Rimu i kod cara da se mladi Rákoczy vrati u svoju kuću u Prešovu i dvorac u Veľkým Šarišu te postane baštinskim županom Šariške županije. Situacija se promijenila kad je 1703. Franjo Rákoczy došao na čelo ustanka protiv Bečkog dvora. Iako je na njegovoj strani bilo mnogo ugarskoga katoličkog plemstva, svećenika i biskupa (npr. egerski biskup Stjepan Telekessy, spiški prepošt i zaređeni biskup Ivan Sigray i dr.), primas Ugarske Leopold Kollonić čvrsto je ostao na carevoj strani.⁶² Još prije kraja ustanka kardinal Kollonić je preminuo.

Pod kraj života kardinala Kollonića došli su u Trnavu redovnici trinitarci (*Ordo SS. Trinitatis*). Od početka 18. stoljeća tražili su evangeličku crkvu u sjedištu ostrogonskog nadbiskupa i kaptola. U grad je kao prvi trinitarski redovnik došao Martin ab Ascensione. Od Kollonićeva ispovjednika, suradnika i savjetnika, isusovačkog patra Gabriela Hevenšija (1656.–1715.), dobio je informacije da će građevine oko evangeličke crkve biti korištene za sjemenište, ali da crkvu traže evangelici. Kardinal nije uspio riješiti problem trinitaraca jer je umro. Njegov nasljednik, nadbiskup Kristijan August (1707.–1721.), pomagao je redovnicima te su naposljetku dobili svoje sjedište u Trnavi 1712. godine.⁶³

Potrebno je još reći da je kardinal Kollonić zaslužan za dovođenje trinitaraca u Bratislavu. Naime, već 30. lipnja 1699. izdao je povelju da trinitarci mogu boraviti i djelovati u drugome najvećem gradu ondašnje Ugarske (*Licentia mendicandi, per Leopoldo Kollonich data patribus Trinitariis*).

Kardinal Kollonić puno je podupirao katoličke škole, bolnice, crkve i nahodišta. Godine 1699. sagrađene su crkve u mjestima Bátorove Kosihy, Mužla, Dorog, a u Ostrogonu je renovirana crkva ispod tvrđave. Nakon obnove 1700. godine, nadbiskup ju je posvetio sv. Stjepanu, đakonu i mučeniku. Godine 1701. primas je osnovao nove župe. To su: Ostrogon-tvrđava, Ostrogon-grad, Dorog, Nyergesújfalu i na tlu današnje Slovačke Moča (Mócs), Mužla (Muzsla), Marót (vjerojatno današnji grad Zlaté Moravce), Kamenín (Kéménd), Malá nad Hronom (Kicsind), Kamenný Most (Kőhídgyarmat), Ľubá (Libád), Svodín (Magyarszögyén) i Veľké Ludince (Nagyölvéd).⁶⁴ Na lijevoj strani Dunava nasuprot Ostrogonu, slovački je gradić Štúrovo, prije Parkanj. Tu su 1701. počeli graditi baroknu crkvu sv. Emerika, koju je također financirao nadbiskup Kollonić.

Kardinal Kollonić je dvaput sudjelovao na izboru za papu, 1689. (konklave za Aleksandra VIII.) i 1691. (konklave za Inocenta XII.). Veliki ugarski primas, kardinal Leopold Kollonić, umro je 20. siječnja 1707. u Beču, no njegovi su ostaci pokopani u isusovačkoj crkvi Presvetog Spasitelja u Bratislavi. Na trgu ispred gradske vijećnice u Beču stoji njegov kameni spomenik.

⁶² Jozef ŠPIRKO, *Cirkevné dejiny II*, str. 251.

⁶³ Hadrián RADVÁNI, »Trinitári v Trnave«, u: *Dejiny a kultúra rehoľných komunit na Slovensku*, zborník Trnavská univerzita, Trnava, 1994., str. 234–235, 238.

⁶⁴ *Magyarország vármegyéi és városai, Esztergomvármegye*, str. 378.

Summary

LEOPOLD KOLLONIĆ (1631–1707) – A CARDINAL OF CROATIAN ORIGIN AND HIS ECCLESIASTICAL AND POLITICAL AGENCY

(on the occasion of the 300th anniversary of the death of Primate Leopold Kollonić)

The basis of this article is used from the historical sources and from the published printed literature. The author is writing about cardinal and archbishop of Esztergom Leopold Kollonić. His ascendants were Croats from Kollegrad. In the 16th century they moved to Austria. The most important from them was Sigfried Kollonić, who participated in the battle with Turks near Vienna in the year 1529 and he became the chairman of the court chamber of Hungary. Also his descendants were notable soldiers, the big brass in the imperial army.

Parents of cardinal Leopold, Ernest Kollonić and Anna Alžbeta Küfstein, restrained the most in Komárno, in spite of the fact that Kollonićs owned in Slovakia the properties in Rača and Veľké Leváre County. Leopold's father was the captain of anti-turkish fortress Komárno and that is the reason why Leopold was born in this town, which is today situated in the territory of Slovakia, on 26th October 1631. His father died in the year 1639, and he became fatherless in the age of eight. He got to the Vienna court as a young fosterling of Jesuits in Komárno and in the year 1651 he entered in the knight order of Johanits – knights of Malta. He participated in the battles against the Turks in Dardanelly and in the island Creta. By right of merit he became a castellan of Malta, later he became a prior of Johanits in Czech town Cheb and in Austrian town Mailburg. However he left the knight way of life and he began working for the offices of empor Leopold I. Besides the fact that he was the president of the court chamber of Hungary he accepted the clerical benefits. That is the reason why he was studying the theology in Vienna and he was consecrated for the priest. In the years 1666–1669 he was a bishop in the Slovak town Nitra, then in Wienerneustadt, Raab (Győr), Kalocsa and finally he became a metropolitan of Esztergom and a primate of Hungary in the years 1695–1707. As a politician he participated on all-important activities Vienna court and he was the cocreator of the emperor's politics.

After the routing Turks out from Hungary, he with the team of fellow workers created the work »Einrichtungswerk« – about the restoration and the colonization of the country, but the work was realized just partly. He was strict towards to Protestants and a strong re-catholic of the Hungary Church. He was awarded in the defense of Vienna against the Turks in the year 1683. At this time he showed his social feelings.

As the archbishop of Esztergom he reserved for the union of the Orthodox Serbs, Rumens, Walachians and Rutens with the Catholic Church. He supported the introduction of the votaries into the towns in Hungary (Jesuits, Carmelites, Trinitars), constituted the new parishes, supported the construction of the new and the repairing of the churches destroyed by Turks, built the schools, the poorhouses and the hospitals. He died in Vienna 20th January 1707; he is buried in Bratislava, in Jesuits Church of Saint Salvatore.

KEY WORDS: *Croatian Nobility, Cardinal Leopold Kollonić, Church and State Politics in 17-th and 18-th cent.*